

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**ДО
Г-Н КРАСИМИР ВЪЛЧЕВ
МИНИСТЪР НА
ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
БУЛ. „КНЯЗ ДОНДУКОВ“ № 2 А
ГР. СОФИЯ**

Относно: Проект на Решение на Министерски съвет за предложение до Народно събрание за приемане на Стратегия за развитието на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ВЪЛЧЕВ,

Обръщам се към Вас във връзка с публикуван за обществено обсъждане Проект на Стратегия за развитието на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г. (Стратегията).

Безспорен е консенсусът в обществото ни за ключовото значение на образованието, научните изследвания и иновациите за развитието на съвременното общество. Споделено е разбирането, че образователната система трябва да предоставя на хората знанията, уменията и житейския опит, които са им необходими, за да се реализират на пазара на труда и да отговарят на неговите изисквания. В този смисъл, системата на висшето образование в страната се нуждае от модернизирание и повишаване на нейната ефективност.

Към момента системата на висше образование в страната е изправена пред редица предизвикателства: качеството на предлаганото от висшите училища (ВУ) обучение, необходимостта от модернизирание на системата на висшето образование, за да отговаря на потребностите на обществото и бизнеса, осъвременяване на учебните програми, финансиране на отделни професионалните направления, възможностите за развиване на научна дейност и научни изследвания, слабото участие на студентите в изследователска работа, застаряването на академичния състав, заплащането на докторантите, размерът на стипендиите за студентите, заемането на академични длъжности, съвместимостта на българското висше образование с европейските системи за висше образование, по-широкото сътрудничество на българските висши учебни заведения за съвместни дейности с европейските университети.

Всички тези проблеми са дефинирани и обхванати в Стратегията, чиято цел е да осигури устойчиво развитие на висшето образование в страната за посочения период.

Като национален омбудсман следя отблизо процесите в системата на висшето образование. Постъпващите в институцията многобройни сигнали и жалби от граждани обхващат почти целия спектър от проблеми и дават възможност за обратна връзка и анализ на приложимостта на предприетите мерки и за функционирането на системата на висшето образование.

Наясно съм, че целите, които е поставят пред висшето образование в страната са следствие от процесите на глобализация и свързаната с тях мобилност на студентите и преподавателите. В този смисъл подкрепям предложените механизми, с които се подпомага мобилността. Смятам, че създаването на единни стандарти за обучение, на критерии за качество, на взаимно признаване на квалификацията, придобита в различни европейски университети, ще бъде в полза на гражданите, ще увеличи съвместните образователни програми между български и чуждестранни висши училища, както и мобилностите, реализирани от българските студенти, докторанти и преподаватели. В същото време, намирам, че е необходимо да се съхранява идентичността на националната ни образователна система, националните образователни традиции и създадените добри практики.

Стратегията откроява и няколко аспекта, които академичната общност не приема еднозначно, един от които е обособяването на ВУ на образователни, изследователски и професионални и свързаното с това финансиране. Тук трябва да се отбележи, че по принцип ВУ съчетават обучението с изследванията в много от професионалните направления. В същото време няма яснота и критерии за определянето на изследователските университети. В този смисъл, намирам, че има опасност, в случай, че дадено ВУ се фокусира върху науката и научните изследвания, за да получава съответното финансиране за тази дейност, то по формат да се доближи до изследователски институт на Българска академия на науките. Възниква и въпросът кой ще оценява качеството на тази научно-изследователска дейност и по какви критерии. Няма спор, че е необходимо обучението на студентите да има повече практическа насоченост и да бъде застъпено участието им в изследователска дейност. Това са и препоръките в Годишния доклад на националния омбудсман. Възможно решение в този смисъл би било Министерство на образованието и науката да формира субсидията по начин, по който да плаща и за обучение, и за изследване, за да стимулира научно-изследователската дейност във ВУ.

Друг основен проблем, който възниква, се отнася до обучението за образователно-квалификационна степен (ОКС) „бакалавър“, което се предвижда да бъде с продължителност в рамките на 3 години, а не както е към момента - 4 години. Бих искала да подчертая, че е с осъществяването на тази идея има риск от влошаване качеството на обучение на добилите ОКС „бакалавър“, което ще доведе и до проблеми при реализацията им на пазара на труда. Необходимо е да се търси диалог и постига широк консенсус в академичните среди при съставянето на учебни планове и програми, така че те да бъдат адекватни за съответната специалност, да гарантират пропорции между фундаменталните и специалните дисциплини и да се отчетат новите тенденции и процеси в съответната област на познанието. Смятам, че е необходимо да бъде направен задълбочен анализ на различните професионални направления и да се вземат предвид спецификите на всяка специалност, за да се гарантира качествено обучение на студентите.

Представители на академичната общност ясно изразяват притесненията и несъгласието си с намерението придобиването на ОКС „бакалавър“ да бъде сведено до 3 години с аргументите, че за 3 години студентите не биха могли да придобият дори основните знания и умения в съответната област на знанието; част от студентите не продължават в магистърски програми по различни причини; ще се увеличат

семестриалната и учебната натовареност на студентите; часовете, необходими за придобиване на знания, ще бъдат недостатъчно; учебните програми ще трябва да бъдат редуцирани значително. Университетските преподаватели информират, че липсват анализ, изследователски резултати и прогнози, които да аргументират подобна промяна и посочват, че такава промяна по-скоро ще доведе в крайна сметка до намаляване на качеството на обучение във ВУ и до включването в пазара на труда на специалисти без необходимите знания и умения. В този смисъл е неприемливо Стратегията да бъде предложена на Министерски съвет преди да бъдат разгледани и осмислени аргументите на академичната общност.

Прави впечатление, че в Стратегията не се отделя внимание на развитието на една от формите на обучение, която много студенти предпочитат, а именно – задочна форма на обучение. Тя е приложима за не малко млади хора като им дава възможност да работят активно, но и да продължат образованието си, за което могат да се ползват от правото на платен отпуск за обучение, което им дава трудовото законодателство на страната ни. Освен това, много студенти нямат финансова възможност да се обучават в редовна форма на обучение и това е начин те да имат достъп до висше образование и да продължат своето професионално развитие. С оглед на това, би следвало в Стратегията да се предвиди решението на този въпрос като се има предвид сложността на проблема и фактът, че задочна форма на обучение не е приложима за всички специалности.

С оглед на затруднения достъп до висше образование за някои социални групи, намирам за съществен недостатък липсата в Стратегията на диференциран подход, насочен към студенти или кандидат-студенти от уязвими групи.

Бих искала да отбележа, че като слабост на Стратегията се приема липсата на прозрачност относно процеса на разработването ѝ и стеснения кръг участници в него. За съжаление, обсъждането на Стратегията е останало встрани от общественото внимание и дори от ангажираните в системата на висшето образование. Тъй като става въпрос за рамков документ, на чиято база ще се развиват обществените отношения в толкова важна сфера като висшето образование за следващите 10 години, липсата на широка и публична дискусия с представители на академичната общност е съществен дефицит, който е добре да бъде преодолян преди приемането на този стратегически документ.

Като национален омбудсман смятам, че за да има ефект и да отразява интересите на всички заинтересовани групи, Стратегията трябва да бъде разработена на основата на задълбочен и публично достъпен анализ на резултатите и ефектите от предходната Стратегия за развитието на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г., имайки предвид положителните и отрицателните последици от прилагането ѝ.

В контекста на големия брой негативни становища, изпратени от представители на академичната общност е удачно тези бележки да бъдат подложени на дискусия. Университетските преподаватели поставят въпроси, които очевидно не намират своя ясен отговор в проекта на Стратегията и показват, че има редица спорни предложения и мерки, които е редно да се подложат на широко обсъждане, както и да бъдат отчетени конкретните бележки преди Стратегията да бъде внесена в Министерски съвет.

Бих искала да изразя убедеността си, че при обсъжданията на Стратегията за развитието на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г. ще бъдат взети предвид посочените аргументи и препоръки, ще бъдат отчетени позициите на академичната общност, защото само с широка обществена подкрепа може да се реализират промени, които да доведат действително до повишаване качеството на висшето образование в страната.

С уважение,

**ДОЦ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**